

Betlehemci v roku 1939.

Aktéri divadla hraného v roku II. svetovej vojny (1940)

Zánikom Československej republiky, konštituovaním sa nového štátu okliešteného o jeho poľnohospodársky najproduktívnejšie oblasti a vstupom do vojny v podriadenosti fašistickej Tretej ríše, vznikli obyvateľstvu Slovenska nemalé ťažkosti, ktoré sa v znásobenej miere dotýkali práve Kráľičanov. Všeobecne začali chýbať základné potravinové články, potom ďalšie životné potreby a stavebný materiál. Zaviedol sa lístkový – pridelový systém a povinné dodávky (kontigenty) z vlastnej produkcie. Ani regulácia trhu a osobnej spotreby neodstránila nedostatky v zásobovaní. Objavil sa opäť čierny a výmenný obchod. Na hranicu únosnosti sa dostali skoro všetky kráľické samozásobiteľné domácnosti a asi 25 rodín odkázaných iba na námedznú prácu trpelo vážnym nedostatkom základných životných potrieb.

Od vzniku autonómie, ale najmä v období samostatného slovenského štátu sa začali meniť vnútropolitické pomery.

Postupne sa obmedzovali občianske slobody a práva (bola zakázaná napr. komunistická strana, zaviedla sa evidencia pobytu a pohybu občanov a pod.). Systém volieb (prvé a zároveň posledné boli v decembri 1938 a občan si mohol voľiť len dve alternatívy: „áno“ a „nie“) do zastupiteľských orgánov samosprávy bol nahradený menovaním. Jedinou povolenou, štátoprávnou politickou stranou sa stala Hlinkova slovenská ľudová strana (KSLS), ktorá mala svoje satelitné organizácie ako Hlinkova garda (HG) a Hlinkova mládež (HM). Príslušníci tejto strany boli predurčení na vykonávanie štátnych a verejných funkcií. Spoločensko politické zmeny v Kráľikoch naštartoval prípis Okresného úradu v Banskej Bystrici zo dňa 7. 2. 1939. V ňom sa starostovi obce dáva na vedomie, že sociálno-demokratická a komunistická strana boli zakázané, takže príslušníci týchto strán nemôžu v obci vykonávať verejné funkcie, a preto treba „zvoliť“ nové obecné zastupiteľstvo.

Politická príslušnosť jednotlivých členov nového zastupiteľstva sa zistiť nedá (príslušná kolonka v dokumente uvádza HSLS a Slovenská jednota. Išlo o občanov, ktorí uznávajú a prijímajú program HSLS).

Dňa 20. 12. 1941 bolo úradne rozpustené obecné zastupiteľstvo Králik a všetky jeho poradné orgány. Po viac ako desaťročnom pôsobení vo funkcii starostu bol odvolaný Ján Chmelik a za vládneho komisára vymenovaný Michal Kosorín, riaditeľ miestnej školy. Vládny komisár si „vymenoval“ štvorčlenný poradný zbor. V obci existovala miestna organizácia HSLS, HG a HM so svojim veliteľom. Dňa 3. 5. 1944 okresný úrad odvolal Michala Kosorína z funkcie vládneho komisára a za starostu obce vymenoval Jána Chmelíka.

Išlo o pokus čeliť nastupujúcej vnútropolitkej kríze v republike. Nový obecný výbor bol päťčlenný. Za zmienku ešte stojí, že v roku 1939 bolo preložené sídlo notariátu z Podlavíc do Jabrikovej a keď sa táto obec zlúčila s Tajovom, ako sídlo notariátu sa od 1. 1. 1944 uvádza Tajov.

V tieni vojny, za hospodárskych a finančných ťažkostí, mali individuálne a komunálne aktivity podviazané možnosti. V sledovanom období sa postavil napr. iba jeden dom (r. 1942 na Pažiti - Matej Dzurík). Veľkým kladom bol fakt, že Slovenská republika oddžila obec. Okrem už spomínaných subvencií a podpôr Kráľikám sa odpísala dlžoba 40 tisíc Ks za vicinálnu cestu (r. 1943). Z verejnospoločenských akcií si zmienku zaslúži úprava obecnej cesty, sprístupňovanie jednotlivých lokalít a údržba prístupovej cesty do obce (r. 1942 išlo o výmenu schátraných mostíkov betónovými rúrami na Panskú, na Dvor, na Behanovo, na Kopaničku, u Hanesov – to sa hradilo z obecnej kasy, zo zbierky na vzájomnú pomoc HSLS a príspevkov príslušných občanov, ktorých sa cestné prístupy týkali, na cestu pod Kiarom a na Kiari sa navozil štrk

a piesok, v lete 1943 sa opravovala obecná cesta do „Pípoč“. Na zmiernenie rizika pri chove dobytky vznikol s pôsobnosťou od 1. 7. 1942 Spolok pre vzájomné poistenie rožného statku. Vstúpilo doň 70 občanov, poistených bolo sto kusov dobytky v celkovej hodnote 171 700 Ks. Predsedom spolku sa stal Ján Chmelik.

Tým, že sa pri obecnej slovenskej ľudovej škole otvorila k 1. 9. 1940 druhá trieda, žiaci chodili na smeny. 1. – 3. ročník dopoludnia, 4. – 8. ročník popoludní. V r. 1942 okrem už spomínanej Júlie Ruskovej na školách vyššieho typu študovalo osem žiakov z Králik. Zo spoločenských oblastí, ktoré sa za druhej svetovej vojny v obci pozoruhodne rozvinuli, treba uviesť šport - lyžovanie. Prvé lyže r. 1920 na Kráľiky doniesol miestny horár Peter Slobodník. Dospelá populácia používala lyže ako dopravný prostriedok pri ceste za prácou „Za vrch“, do Harmanca, v zime do lesa. Lyžovaniu ako zábave - športu sa oddávala kráľická mládež. Na lyžiarskych pretekoch HM v Tajove (2. 2. 1942) štafeta z Králik obsadila 3 miesto. Pri príležitosti výročia slovenskej štátnosti boli 14. 3. 1942 v Kráľikoch lyžiarske preteky pre „domácie“. Nasledujúceho dňa štafeta z Králik v zostave Matej Kollár, Jozef Cimerman a Ondrej Rusko na trati 3 x 10 km obsadila 3. miesto na II. ročníku pretekov organizovaných pri Chate nad Tajovom veliteľom HG v Banskej Bystrici. Miestna škola poriadala 31. 1. 1943 preteky na 8, 4 a 1 km pre školskú mládež. Na štarte bolo 29 pretekárov. Na majstrovstvách Slovenska vo Vysokých Tatrách vo februári 1943 dôstojne reprezentovali Kráľiky Ondrej Rusko a Jozef Cimerman v drese OAP (Odiel armádnych pretekárov). Posledným podujatím pred blížiacim sa frontom boli preteky žiakov 20. 2. 1944 v kategórii do 10 rokov na trati 1,5 km (vyhral Ján Cimerman) a nad 10 rokov na 4 km (vyhral Ján Kapusta).

(pokračovanie nabudúce - SNP)